

De Oberbaumbrücke

De slagader van het stadsdeel Friedrichshain-Kreuzberg

[Achtergrond](#) - 21 mei 2008 - Auteur: Sterre Lindhout

De neogotische Oberbaumbrücke verbindt de twee helften van het stadsdeel Friedrichshain-Kreuzberg. Ooit was het de toegangspoort tot Berlijn. Later stond de brug lange tijd weg te rotten in het niemandsland tussen Oost en West.

Het einde van de Warschauerstrasse, de westelijke uitloper van het stadsdeel Friedrichshain, oogt wat onbestemd. Achter de laatste huizenrij strekt zich een overwoekerd labyrint van gebruikte en ongebruikte sporen uit. In de verte een rij auto's op weg naar Berlijn-Mitte, daarachter de Spree.

De stroom reizigers uit het S-Bahnstation Warschauerstrasse splitst zich bovenaan de stationstrap in tweeën: een deel slaat af naar Friedrichshain in het oosten, de rest gaat naar het westen, naar Kreuzberg. Midden op het viaduct over de sporen staan verrekijkers waardoor toeristen een gedetailleerde blik op de omgeving kunnen werpen. Grote kans dat het weidse panorama bij de oplettende toerist reeds een belletje doet rinkelen: hier stond de Muur. Hij heeft gelijk. Wie naar rechts kijkt, ziet de kleurige Eastside Gallery, een tot kunstwerk gemaakt overgebleven stuk Muur. In dit door ijzer en asfalt gedomineerde straatbeeld, staat ze opeens voor je neus: de Oberbaumbrücke.

Statig en rood steken de twee bakstenen torens af tegen het wolkendek. Deze brug scheidde gedurende veertig jaar de Oostelijke wereldhelft van de Westelijke. Na de eenwording scheidde ze slechts nog de stadsdelen Friedrichshain en Kreuzberg.

Sinds zeven jaar scheidt ze niet meer, maar verbindt ze. Het voormalig Oost-Berlijnse Friedrichshain en het West-Berlijnse Kreuzberg gingen op 1 januari 2001 samen in het stadsdeel Friedrichshain-Kreuzberg. Sindsdien is de volledig gerenoveerde Oberbaumbrücke de slagader die dit langgerekte stadsdeel in leven houdt.

Woordritsen

De houten voorganger van de Oberbaumbrücke werd gebouwd na de uitbreiding van de Berlijnse stadsgrenzen in 1732. De nieuwe brug deed dienst als stadspoort: de brugwachters hieven tol op de schepen die onder de brug door

voeren en op de wagens die eroverheen reden. Midden op het brugdek stond een zware, met ijzerwerk beslagen spoorboom die 's nachts dichtging, de 'Baum'. Het deel van de Spree ten zuiden van Berlijn werd in die tijd ook wel de 'Ober Spree' genoemd. Het verzinnen van een naam voor de huidige brug, die in 1896 gereedkwam, was voor de dienstdoende ambtenaar dus slechts een kwestie van woordritsen: 'Ober-Baum-Brücke.'

De kasteeltorens die de brug sieren, moesten herinneren aan de tijd dat de brug als stadspoort diende en de neogotische bouwstijl sloot aan bij die van het klooster dat tot 1945 aan de oostzijde van de brug grensde. Architect Otto Stahn (1859-1930) heeft een onuitwisbaar stempel op de Spree gedrukt: naast de Oberbaumbrug ontwierp hij ook de stadinwaarts gelegen Moltkebrug en de Weidendammerbrug. Het moet er ook toen al opmerkelijk hebben uitgezien: zo'n statige brug, in een door haven en industrie gedomineerd deel van de stad, als een jonkvrouw tussen de bootwerkers. Nog opvallender werd de verschijning zes jaar later, in 1902, toen de eerste kanariegele metro tussen de bogen naar het westen reed.

Bommen en springstof

De bommenregen die tijdens de Tweede Wereldoorlog neerdaalde op Berlijn, vernietigde de twee torens. Op 23 april 1945 viel de brug ten prooi aan Hitlers *Nerobefehl*, een laatste wanhopige poging om de opmars van het Rode Leger te stuiten: de nazi's bliezen op die dag zelf het middelste brugdeel aan gruzelementen. Een voetgangersovergang werd al snel na de oorlog weer opgebouwd, maar geld om de brug in haar oude staat te herstellen, was er niet. Bijna een halve eeuw lang staken de twee torenwrakken mistroostig omhoog uit het niemandsland.

Na de bouw van de Muur in 1961 werd ook de voetgangersbrug gesloten om in 1972 te worden heropend voor *Kleingrenzverkehr* uit het Westen, voetgangers en fietsers die in het kader van de *Ostpolitik* van Bondskanselier Brandt een bezoekje mochten brengen aan de DDR.

Op 9 november 1989 stroomden duizenden Oost-Berlijners over de brug het Westen binnen. In de jaren na de eenwording kwam de Oberbaumbrücke langzaam weer tot leven. In 1994 reden de eerste auto's over het nieuwe brugdek en een jaar later werd de route van de metro U1 weer in ere hersteld. Ook de torens herwonnen hun oude trots. Bovenop de oostelijke toren prijkt nors de Duitse adelaar. Gelukkig houdt de Berlijnse beer op de buurtoren de roofvogel in toom.

Steen, schaar, papier, modder en fruit

Behalve verkeersader is de brug een meervoudig symbool: sinds 1997 wordt het gewelf van het voetgangersgedeelte gesierd door drie neonsymbolen in de vorm van een hand. De om de zes seconden van vorm veranderende symbolen verwijzen naar het geluksspelletje 'steen, schaar papier' en verbeelden de willekeur waarmee mensen door het communistische regime binnen- of buiten werden gesloten. Het kunstwerk kwam tot stand in het kader van een door de gemeenteraad uitgeschreven prijsvraag voor het markeren van de zeven grensovergangen in de binnenstad.

Tussen 1998 en 2005 was de brug iedere zomer het decor voor de jaarlijkse *Wasserschlacht*, een ludieke 'demonstratie', zoals het officieel heet, waarbij Kreuzbergers en Friedrichshainers elkaar te lijf gingen met water, modder en fruit. Maar de animositeit tussen de inwoners is sinds 2001 - in elk geval formeel - voorbij. Op het stadsdeelwapen symboliseert de Oberbaumbrücke hun verbintenis.

MTV vanuit Oberbaumcity

Niet alleen de brug zelf, ook het gebied er omheen werd na de Wende onder handen genomen. Door internationale investeerders naar het gebied te trekken hoopt de gemeente het voormalige niemandsland om te toveren tot een goudmijn. Loodsen worden opgeknapt en op braakliggende terreinen verschijnen billboards die rooskleurige toekomstscenario's schetsen.

De Spree-oever schreeuwt om aandacht. Het terrein van de voormalige Osthafen in Friedrichshain werd omgedoopt tot Oberbaumcity. De strategie lijkt te werken: een aantal jaar geleden nam de populaire muzikzender MTV haar intrek in een van de loodsen en ook het bedrijf Universal Music resideert er naar alle tevredenheid.

Sprookjesland

Op de voetgangersbrug is het 's nachts nog drukker dan overdag. Jonge Berlijners die zich vanuit de metro naar Kreuzbergse clubs en kroegen begeven, blijven op zomernachten soms even staan en genieten met een biertje in de hand van het uitzicht. De bogen lenen zich bij uitstek voor flaneren, mensen kijken of zomaar even stilstaan.

Wie verder gaat naar Kreuzberg waant zich even in sprookjesland: het sierlijk slingerende U Bahn-viaduct, de hoge bomen met daarachter hier en daar een verlicht venster, het geroezemoes van de terrassen. Maar het duurt niet lang. Een plotselinge vlaag van pislucht en het lawaai van de zoveelste metro ontcrachten iedere illusie: de stad werkt en leeft, dag en nacht.

Sterre Lindhout is historica en woonde en werkte vorig jaar in Berlijn.

Afbeeldingen:

Toren Oberbaumbrücke: [Maxie-foto, www.flickr.com](https://www.flickr.com/photos/maxiefoto/)

Uitzicht richting Westen: [Bernt Müller, de.wikipedia.org](https://de.wikipedia.org/wiki/Bernt_M%C3%BCller)

Oude ansichtkaart Oberbaumbrücke: [de.wikipedia.org](https://de.wikipedia.org/wiki/Oberbaumbr%C3%BCcke#/media/Bestand:Oberbaumbruecke_1890.jpg)

Oberbaumbrücke bij nacht: [GertrudK, www.flickr.com](https://www.flickr.com/photos/gertrudk/)

Neonsymbool: [Skep, www.flickr.com](https://www.flickr.com/photos/skep/)

Fietsers over de Oberbaumbrücke: Duitslandweb

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/3071/de-oberbaumbruecke>